Skolinspektionen

Beslut

Huvudman
Jimmy.kjellstrom@academedia.se
Rektor
Sara.dahl@dbgy.se

2019-02-22
Dnr 400-2017:10219

Beslut

efter kvalitetsgranskning av studie- och yrkesvägledningen på gymnasiala yrkesprogram vid Drottning Blankas Gymnasieskola i Halmstad, med huvudman Drottning Blankas Gymnasieskola AB

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av studie- och yrkesvägledningen på gymnasiala yrkesprogram. Syftet är att granska huruvida eleverna får en studie- och yrkesvägledning som utgår från deras behov och förmår vidga deras perspektiv på sin studie- och yrkesvalsprocess.

De övergripande frågeställningarna är:

1. *I vilken utsträckning tar rektor och personal ansvar för att studie- och yrkesvägledning sker kontinuerligt och integrerat inom den ordinarie undervisningen?*
2. *I vilken utsträckning utgår studie- och yrkesvägledningen från elevernas behov för att bilda en helhet för eleven och stödja dennes studie- och yrkesvalsprocess?*
3. *I vilken utsträckning ges eleverna allsidiga kunskaper om arbetsmarknaden som förmår vidga elevernas perspektiv och motverka begränsningar i studie- och yrkesval utifrån föreställningar om kön och social eller kulturell bakgrund?*
4. *I vilken utsträckning tar huvudmannen ansvar för att rektor ges goda förutsättningar för arbetet med studie- och yrkesvägledning på skolenheten?*

Granskningen genomförs i 28 utvalda verksamheter och i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Drottning Blankas Gymnasieskola i Halmstad med Drottning Blankas Gymnasieskola AB som huvudman, ingår i denna granskning. När alla beslut är fattade i granskningen redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

Skolinspektionen besökte Drottning Blankas Gymnasieskola i Halmstad den 6 och 7 december 2018 samt den 10 januari 2019. Det program som granskades var vård- och omsorgsprogrammet. Besöket genomfördes av Bo Jersenius och Katrin Söderlind. Intervjuer med elever i årskurs 2, lärare, studie- och yrkesvägledare, rektor samt representanter för huvudmannen har genomförts.

På Drottning Blankas Gymnasieskola i Halmstad finns tre nationella program och totalt 203 elever. Skolan leds av en rektor som är studie- och yrkesvägledarens närmsta chef. Skolans studie- och yrkesvägledare, som för närvarande utbildar sig till studie- och yrkesvägledare, arbetar 20 procent av heltidstjänst. Vid Vård- och omsorgsprogrammet studerar 70 elever, varav 54 flickor och 16 pojkar. Tre lärare undervisar på programmet.

I detta beslut ger Skolinspektionen sin bedömning av arbetet med studie- och yrkesvägledningen på den granskade skolenheten samt de utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat inom ramen för granskningens fyra frågeställningar. I bilaga 1 redogörs för de författningar och allmänna råd som ligger till grund för denna kvalitetsgranskning.

Skolinspektionens bedömning

1. Studie- och yrkesvägledning i undervisningen

Inom detta område granskas i vilken utsträckning rektor och personal tar ansvar för att studie- och yrkesvägledningen sker kontinuerligt och integrerat inom den ordinarie undervisningen.[1] Bland annat om det finns en tydliggjord arbetsfördelning, att former för samverkan finns, att arbetet följs upp i det systematiska kvalitetsarbetet och att behov av kompetensutveckling tillgodoses. Vidare granskas om undervisningen planeras och genomförs så att studie- och yrkesvägledningen ger eleverna förutsättningar att göra välgrundade studie- och yrkesval.

Granskningen visar att rektorn i stor utsträckning organiserar studie- och yrkesvägledningen så att den sker kontinuerligt och integrerat i utbildningen. Det framkommer i intervjuer och av dokument att rektorn har tydliggjort arbetsfördelningen för arbetet med studie- och yrkesvägledningen så att det är känt vilka arbetsuppgifter som ligger på lärare respektive studie- och yrkesvägledaren gällande den vida studie- och yrkesvägledningen.[2] Det finns till exempel en antagen plan för studie- och yrkesvägledning som visar vilka aktiviteter som ska genomföras i respektive årskurs. En skriftlig arbetsbeskrivning för studie- och yrkesvägledaren anger studie- och yrkesvägledarens arbetsuppgifter på individ-, grupp- och organisationsnivå.

Granskningen visar vidare att rektorn skapat organisatoriska förutsättningar för samverkan inom skolan och med externa aktörer. Lärare och studie- och yrkesvägledaren berättar att studie- och yrkesvägledaren deltar i arbetslagsmöten och andra personalmöten på skolan. Det framkommer också att studie- och yrkesvägledaren samverkar med enskilda lärare inom ramen för lärarnas undervisning, till exempel i ämnet matematik. Samverkan med externa aktörer sker bland annat genom en gemensam "yrkesdag" för alla utbildningar på skolan då företrädare yrken kopplade till skolans program kommer bjudas in. Eleverna ges också, utifrån intresse, möjlighet att besöka bland annat "framtidsmässan" och högskolan i Halmstad. I intervjuer ges också exempel

---

[1] I bilaga 1 redogörs kortfattat för Författningar och allmänna råd som ligger till grund för denna kvalitetsgranskning.

[2] Med begreppet *vid* studie- och yrkesvägledning avses all den verksamhet som bidrar till att ge elever kunskaper och färdigheter som underlag för att fatta beslut om framtida studie- och yrkesval. Studie- och yrkesvägledning i *snäv* bemärkelse är den personliga vägledning som studie- och yrkesvägledaren ger i form av vägledningssamtal, individuellt och i grupp. Skolverket (2013). *Allmänna råd med kommentarer Arbete med studie- och yrkesvägledning.* Skolverkets publikationsservice, andra tryckningen, Stockholm 2017, s. 9

på att det finns möjligheter att bjuda in företrädare för externa aktörer till skolan, exempelvis före detta elever som berättar om sina studie- och yrkeserfarenheter.

Av intervjuer med lärare och rektorn framgår att rektorn inte har gjort någon systematisk analys av behovet av kompetensutveckling för personal som arbetar med studie- och yrkesvägledning. Enligt rektorn ingår dock frågan vid medarbetarsamtal och i andra individuella samtal mellan rektorn och lärare. Intervjuade lärare uppger att de inte har tagit del av någon planerad kompetensutveckling som inriktats mot att integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen. Studie- och yrkesvägledaren är ny på skolan sedan hösten 2018 och har enligt rektorn och studie- och yrkesvägledaren i begränsad omfattning hunnit vara en resurs i personalens kompetensutveckling. Exempel ges dock i intervjuer på att studie- och yrkesvägledaren deltagit i lärares undervisningsmoment och gett lärare verktyg och övningar att använda i undervisningen. Det framkommer också att rektorn uppmuntrar denna samverkan.

Beträffande uppföljning av studie- och yrkesvägledningen uppger lärarna och studie- och yrkesvägledaren att de inte deltagit i någon sådan. Av dokument som Skolinspektionen tagit del av och intervju med rektorn framgår att huvudmannen förser rektorn med uppgifter för uppföljning av skolans studie- och yrkesvägledning genom resultat av en elevenkät i årskurs 3 och genom statistikuppgifter angående elevernas studieresultat. Det framkommer också i intervjun med rektorn att hen har identifierat behov av åtgärder och att åtgärder vidtagits eller planeras.

Granskningen visar att det i stor utsträckning finns inslag av studie- och yrkesvägledning i lärarnas undervisning. Det framgår också av exempel på lärares planeringar som Skolinspektionen tagit del av inför granskningen att undervisningen planeras på ett sätt som gör att studie- och yrkesvägledning ingår. Av det insända materialet framgår till exempel att lärare planerat för att eleverna bland annat ska reflektera över sin arbetssituation, vad de skulle vilja ha lärt sig och hur världen omkring dem förändrats om fem år. En annan övning som skickats in handlar om "Bilden av mig själv och vägen mot mitt mål". Elever och lärare berättar om att de i undervisningen, framförallt i vårdkurserna, talar om vad som ska hända efter gymnasiet, framförallt med inriktning på yrken och vidare studier som kan bli aktuella för eleverna efter att de avslutat studierna på vård- och omsorgsprogrammet. Elever och lärare ger också exempel från undervisningen i gymnasiegemensamma ämnen där studie- och yrkesvägledning är ett inslag. I ämnet svenska har de skrivit om för- och nackdelar med att arbeta som undersköterska utifrån en bok de läst och bokens författare bjöds sedan in till skolan för diskussion med elever och lärare, berättar eleverna. Ett annat exempel är att eleverna i ämnet matematik har fått i uppgift att räkna ut sitt meritvärde utifrån att eleverna haft uppfattningen att det är tillräckligt att vara behörig till en högre utbildning för att komma in, berättar studie- och yrkesvägledaren och läraren i matematik. Lärare berättar att eleverna får i uppgift att arbeta med vårdplaneringar och att det blir ett naturligt tillfälle att ta upp vilka yrken som är kopplade till att genomföra planeringen. I huvudsak tilldelas eleverna plats för det arbetsplatsförlagda lärandet (APL) i årskurs 1 och 2, men eleverna i årskurs 3 gör ett mer individuellt val utifrån sitt intresse. Elever och lärare utvärderar APL-platserna och stämmer av sådant som eleverna kan behöva kunna om de väljer att arbeta

inom yrken representerade på APL-platsen. Som exempel på sådant som framkommit nämner lärare behovet av kunskaper om vattengymnastik och gym-träning vid arbete på gruppboende.

Lärare berättar också att de ställer frågor till eleverna om syftet med undervisningen och att det är ett sätt att visa för eleverna vad som utgör studie- och yrkesvägledning i undervisningen. De intervjuade eleverna säger att de uppfattar vilka inslag som är studie- och yrkesvägledning, men att det är sällan att lärarna är tydliga med att ett inslag utgör studie- och yrkesvägledning. Eleverna berättar att det förekommer att lärare frågar om elevernas individuella mål och ambitioner inför framtiden, men att det framförallt i mentorssamtalen som elev och mentor diskuterar det.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att rektorn och personalen i stor utsträckning tar ansvar för att studie- och yrkesvägledning sker kontinuerligt och integrerat inom den ordinarie undervisningen. Studie- och yrkesvägledningen är organiserad på ett sätt som ger förutsättningar för eleverna att göra väl underbyggda studie- och yrkesval. Rektorn har också skapat förutsättningar för samverkan mellan lärare och mellan lärare och studie- och yrkesvägledaren. Lärarna planerar och genomför undervisningen så att studie- och yrkesvägledningen utgör en integrerad del av undervisningen.

2. *Anpassning av studie- och yrkesvägledningen efter elevernas behov*

Inom detta område granskas i vilken utsträckning den vida studie- och yrkesvägledningen utgår från elevernas behov och hur den anpassas för att stödja elevernas studie- och yrkesvalsprocess och skapa en helhet för eleverna.[3] Bland annat om det på skolan finns en bild av elevernas behov av kunskap och av att få reflektera kring sin egen utveckling i förhållande till sina framtidsmål. Vidare granskas hur denna bild ligger till grund för skolans arbete inom området.

Av granskningen framkommer att rektorn kartlägger elevernas behov av studie- och yrkesvägledning. Enligt lärarna har rektorn en god bild av elevernas behov av studie- och yrkesvägledning, bland annat genom att rektorn informerar eleverna om och inför de val eleverna ska göra samt diskuterar elevernas val med dem och med lärarna. Rektorn säger att skolan känt till elevernas behov men att kartläggningen tidigare inte varit systematisk. I den tidigare nämnda planen för studie- och yrkesvägledning har därför införts att elevernas behov av studie- och yrkesvägledning respektive läsår ska kartläggas tidigt under höstterminen. Kartläggningen av elevernas behov har olika fokus i respektive årskurs. Kartläggningen genomförs för första gången under läsåret 2018/2019 och vid Skolinspektionens besök pågår analys av resultaten. I årskurs 1 har kartläggningen fokus på "Vem är jag? Värderingar/Intressen", i årskurs 2 "Kompetens, Egenskaper, Färdigheter" och i årskurs 3 "Framtid, Studiebesök – Önskemål". Utifrån elevernas svar

[3] Se fotnot 1

och skolans analys av behoven ska sedan insatser utifrån elevernas gemensamma och individuella behov av studie- och yrkesvägledning planeras. Rektorn säger att resultaten i första hand kommer att ge lärarna mer information om vad som behöver lyftas i undervisningen och att studie- och yrkesvägledaren får underlag för sitt arbete.

Granskningen visar vidare att lärarna i viss utsträckning anpassar den vida studie- och yrkesvägledningen efter elevernas behov. Intervjuade elever och lärare uppger att det främst är i mentorssamtal som de diskuterar elevernas framtidsmål och ambitioner. Lärarna framhåller samtalen som ett viktigt tillfälle att tala individuellt med eleverna om dessa frågor. I övrigt talar lärarna, enligt eleverna, i varierande omfattning med dem om deras framtidsplaner och exempelvis vilka studieresultat som krävs i relation till deras ambitioner och framtidsmål. Rektorn berättar att det finns en planering för innehållet i mentorssamtalen och att dessa kommer följa samma struktur som den ovan beskrivna kartläggningen.

För att anpassa studie- och yrkesvägledningen efter elevernas behov berättar lärarna att eleverna får fundera över vad de tycker är roligt och intressant. Eleverna kan till exempel få lista sådant som de är intresserade av att arbeta med. Utifrån det som kommer fram uppmuntrar lärarna eleverna att prova på olika områden och moment inom ramen för utbildningen. I samband med APL får eleverna möjlighet att reflektera över sina val och sig själva och sin utveckling i förhållande till sina framtidsmål. Lärarna berättar vidare att de anordnar studiebesök och besök i skolan från olika verksamheter och utifrån olika perspektiv som tillsammans kan visa på aktuella arbetsområden för eleverna. Exempel på arbetsområden som lärarna nämner att de använt för att öka elevernas kunskap om framtida arbetsliv är bland annat information om arbete på hjälpmedelscentral, kyrklig omsorgsverksamhet, hur hundar kan vara en tillgång inom vård- och omsorgsarbete samt mottagning av nyanlända. Rektorn har haft en genomgång med eleverna om vad som krävs för att läsa vidare och exempelvis kunna söka till högskolan, säger eleverna. Skolan anordnar också en "hemvändardag" då före detta elever besöker skolan och berättar om sina yrkesval. Ofta visar tidigare elevers yrkesval på val som inte endast är kopplade till programmets yrkesutgångar, säger lärarna, och besöken bidrar därmed till att utveckla elevernas självkännedom. Studie- och yrkesvägledaren berättar att det förekommer att lärare kontaktar hen när elever har frågor och behov av information om till exempel högskolestudier och att studie- och yrkesvägledaren då informerar eleverna individuellt och i grupp. Lärarna framhåller att det är viktigt att ge eleverna bekräftelse och tydliggöra att alla ämnen är viktiga för att utveckla förmågor inför framtida yrken. Eleverna säger dock att de enbart delvis uppfattar att studie- och yrkesvägledningen anpassas efter deras specifika behov och säger att de om de vill ha information får de ta egna initiativ till det. Information som eleverna säger sig sakna är mer allmän information om vad det innebär att läsa på högskolan och vad högskoleprovet innebär.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att rektorn genom den nyligen genomförda kartläggningen har en bild av vilka behov av studie- och yrkesvägledning eleverna sammantaget har på vård- och omsorgsprogrammet. Det finns därmed förutsättningar för rektorn och lärare att anpassa studie- och yrkesvägledningen efter elevernas behov. Det finns för närvarande inslag av studie- och yrkesvägledning i

undervisningen som anpassas efter elevernas behov och bidrar till utveckla elevernas självkännedom gällande intressen, kompetenser och förmågor. Det är dock inte säkerställt att de insatser och aktiviteter som genomförs sammantaget bildar en helhet för eleverna och i tillräcklig utsträckning stödjer elevernas studie- och yrkesvalsprocess.

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen därför att ett arbete i första hand behöver inledas inom följande utvecklingsområde:

- Rektorn behöver säkerställa att studie- och yrkesvägledningen är anpassad efter elevernas behov.

3. *Vidga elevernas perspektiv och motverka begränsningar i elevernas val*

Inom detta område granskas i vilken utsträckning eleverna ges allsidiga kunskaper om arbetsmarknaden som förmår vidga elevernas perspektiv och motverka begränsningar i studie- och yrkesval utifrån föreställningar om kön, social och kulturell bakgrund. [4] *Begreppet kulturell bakgrund kan förstås som föreställningar om kultur som påverkar elevernas val samt den specifika situationen för elever med migrationsbakgrund.*

Granskningen visar att det inte finns några konkreta mål uppsatta på skolenheten för att motverka begränsningar i elevernas studie- och yrkesval utifrån kön och/eller kulturell bakgrund. Rektorn uppger att det sker en muntlig kommunikation mellan rektorn och lärare om påverkan av kön, social och/eller kulturell bakgrund. Det kan till exempel vara kopplat till elevernas motivation eller till att rektorn ser mönster i elevernas val av kurser. Rektorn säger att hen vid sådana tillfällen tar upp det med elevernas mentorer och diskuterar om eleverna fått relevant information inför sina val. Ett sådant tillfälle då frågorna diskuterats som rektorn nämner är när det visade sig att få elever valt kurser med inriktning mot träning och hälsa. Studie- och yrkesvägledaren och lärarna känner inte till att det skulle finnas konkreta mål för arbetet med att vidga elevernas perspektiv och motverka begränsningar i elevernas studie- och yrkesval. Både studie- och yrkesvägledaren och lärare ger dock exempel på att diskuterar dessa frågor med rektorn och att rektorn har initierat aktiviteter inom området, till exempel "lika/olikhetsdagen" då eleverna gör övningar kring kön, social och kulturell bakgrund.

Av granskningen framgår att inslag för att vidga elevernas perspektiv och motverka begränsningar i deras val av studier och yrken förekommer i undervisningen på vård- och omsorgsprogrammet. Eleverna berättar att lärarna ofta tar upp alla elevers lika möjligheter när det gäller val av studier och yrken, men säger samtidigt att lärarna i högre utsträckning kan behöva utmana dem och i undervisningen tydligare visa på alternativ. Lärarna säger att eftersom många av skolans elever har annan kulturell bakgrund så

---

[4] Se fotnot 1

behöver de ge eleverna tillfälle att diskutera föreställningar och normer utifrån kulturell bakgrund. Diskussionerna leder också till diskussioner kring kvinnligt och manligt när det gäller val av studier och yrke, säger lärarna. Lärarna berättar också att de arbetar för att låta eleverna möta personer som gjort otraditionella val vid studiebesök och besök av externa aktörer i skolan. Andra exempel på arbete inom området som lärarna nämner är att diskutera lönebildning, att eleverna får i uppgift att göra övningar i normkritik och att företrädare för externa aktörer berättar om att man önskar en jämnare könsfördelning i inom räddningstjänsten och polisen. I intervjun med elever visar det sig dock att förekomsten av och syftet med dessa inslag inte är tydligt för eleverna.

Några särskilda satsningar för att säkerställa att lärarna har aktuell kunskap kring begränsningar i studie- och yrkesval utifrån föreställningar om kön, social och/eller kulturell bakgrund har inte genomförts för lärarna inom vård- och omsorgsprogrammet. Lärarna uppger att de får kompetens genom att ta initiativ utifrån intresse och nämner egna studier, forskning och Skolverkets information som källor till kompetens. Rektorn bedömer, utifrån att hen har ställt frågor till lärare, att lärarna har kompetens, men att det ändå kan finnas behov av kompetensutvecklingsinsatser.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna i viss omfattning ges allsidiga kunskaper för att vidga deras perspektiv och motverka begränsningar i studie- och yrkesval utifrån föreställningar om kön, social och/eller kulturell bakgrund. Det finns dock inga konkreta mål utformade för eller någon särskild uppföljning av arbetet för att motverka eventuella begränsningar i elevernas val på vård- och omsorgsprogrammet.

Därmed saknas en aktuell bild av i vilken utsträckning eleverna ges tillräckligt allsidiga kunskaper om arbetsmarknaden som förmår vidga deras perspektiv och motverka begränsningar i studie- och yrkesval utifrån föreställningar om kön, social och kulturell bakgrund.

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen därför att ett arbete i första hand behöver inledas inom följande utvecklingsområde:

- Rektorn behöver säkerställa att den vida studie- och yrkesvägledningen förmår vidga elevernas perspektiv och motverka begränsningar i elevernas framtida studie- och yrkesval beroende av kön, social och/eller kulturell bakgrund. I arbetet bör rektorn sätta upp konkreta mål för studie- och yrkesvägledningen och följa upp att lärarna har aktuell kunskap om faktorer och föreställningar som påverkar elevernas val och hur frågor som rör området kommer till uttryck i undervisningen.

4. Huvudmannens ansvar

Inom detta område granskas i vilken utsträckning huvudmannen tar ansvar för att rektor ges goda förutsättningar för arbetet med studie- och yrkesvägledning på skolenheten. Bland annat hur huvudmannen konkretiserar vad de nationella målen för studie- och yrkesvägledning innebär i den egna verksamheten. Vidare hur organisation och resursfördelning, till exempel utifrån en kartläggning av behoven, säkerställer att elevernas behov av studie- och yrkesvägledning kan tillgodoses. [5]

Granskningen visar att huvudmannen har rutiner för att säkerställa att elevernas behov av studie- och yrkesvägledning tillgodoses. Huvudmannen har överlåtit till rektorsnivån att följa de nationella målen för studie- och yrkesvägledning. Huvudmannens representant uppger att huvudmannen ger rektorn förutsättningar att arbeta med studie- och yrkesvägledning och att rektorn organiserar studie- och yrkesvägledningen vid skolan utifrån lokala förutsättningar och behov. Det framkommer av intervju med rektorn och huvudmannens representant att kvaliteten i studie- och yrkesvägledningen följs upp i dialoger mellan skolchefen och rektorn. I dialogen används bland annat uppgifter från huvudmannens uppföljning och analys av nyckeltal och sammanställningar av enkäter som genomförs med elever. Huvudmannen möjliggör också erfarenhetsutbyte mellan rektorer gällande studie- och yrkesvägledning genom regelbundna rektorsmöten.

Granskningen visar vidare att huvudmannen följer upp resursfördelningen i förhållande till behoven av studie- och yrkesvägledning på skolenheten. Tilldelningen av resurser sker genom att huvudmannen och rektorn i samband med budgetprocessen för en dialog om resurser och tjänsteplanering utifrån verksamhetens behov. Rektorn uppger att hen för närvarande för en dialog med skolchefen om behovet av att utöka tjänsten som studie- och yrkesvägledare på skolan utifrån en kartläggning som gjorts av elevernas behov. Av den verksamhetsredogörelse som huvudmannen har skickat till Skolinspektionen inför granskningen, framgår att bedömningen av tjänstegrad för studie- och yrkesvägledare sätts i relation till att studie- och yrkesvägledning också ska hanteras av lärare i undervisningen.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att huvudmannen ger rektorn goda förutsättningar att arbeta med studie- och yrkesvägledning genom att huvudmannen för en kontinuerlig dialog med rektorn om resurstilldelning och tjänsteplanering när det gäller studie- och yrkesvägledare. Vidare följer huvudmannen upp verksamheten genom att analysera nyckeltal och enkätsvar från elever och resultatet av analysen tas upp i dialog med rektorn om hur studie- och yrkesvägledningen fungerar och vad som eventuellt behöver utvecklas.

---

[5] Se fotnot 1

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 27 september 2019 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de två identifierade utvecklingsområdena som anges ovan under rubrik *Bedömning*. Som stöd för redovisningen bör bifogade mall (bilaga 2) användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till *dokument.goteborg@skolinspektionen.se*, eller per post till, *Skolinspektionen, Box 2320, 403 15 Göteborg*. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400–2017:10219) i de handlingar som sänds in.

På Skolinspektionens vägnar

X Roland Fallström

Enhetschef
Signerat av: Roland Fallström

X Bo Jersenius

Föredragande
Signerat av: Bo Jersenius

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida: https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/SYV-pa-gymnasiala-yrkesprogram/

Bilaga 1

Författningar och allmänna råd i kvalitetsgranskningen Studie- och yrkesvägledning på gymnasiala yrkesprogram

Skollagen (2010:800)

1 kap. 4 § 1-2 st skollagen
Utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. [...]

I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. [...] En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. [...]

2 kap. 8 b § skollagen
Kommuner ska fördela resurser till utbildning inom skolväsendet efter barnens och elevernas olika förutsättningar och behov.

2 kap. 29 § skollagen
Elever i alla skolformer utom förskolan och förskoleklassen ska ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Även den som avser att påbörja en utbildning ska ha tillgång till vägledning.

I förarbetena till skollagen (prop. 2009/10:165, s. 278-279) anges att lärare, skolledare och särskilt utbildade studie- och yrkesvägledningsfunktionärer har ett gemensamt ansvar, men delvis olika roller, när det gäller information och vägledning till eleverna om framtida studier och arbetsliv. En förutsättning för att eleverna ska kunna utnyttja den stora frihet och de möjligheter till egna val som erbjuds är att de får en adekvat information om utbildningsutbud och valmöjligheter, såväl utifrån sina intressen och förutsättningar som i förhållande till arbetsmarknadens behov. Elevernas behov av vägledning kommer säkerligen inte att bli mindre i framtiden än i dag.

I förarbetena till skollagen (prop. 2009/10:165, s. 659) anges vidare att kompetens för studie- och yrkesvägledning främst finns hos personer som är anställda för denna verksamhet. Även rektorer och lärare har dock ett visst ansvar att förmedla sådan kunskap. Frågor om studie- och yrkesvägledning behandlas främst i läroplanerna. Huvudmannen bestämmer själv om kompetensen ska ordnas genom att personal anställs eller på något annat sätt.

2 kap. 30 § skollagen
För att få anställas utan tidsbegränsning för studie- och yrkesvägledning ska den sökande ha en utbildning avsedd för sådan verksamhet.
Den som inte uppfyller kravet enligt första stycket får anställas för studie- och yrkesvägledning för högst ett år i sänder.

2 kap. 34 § 1 st skollagen

Huvudmannen ska se till att personalen vid förskole- och skolenheterna ges möjligheter till kompetensutveckling. [...]

4 kap. 3 § skollagen
Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.

4 kap. 4 § skollagen
Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen som anges i 3 § ska genomföras även på förskole- och skolenhetsnivå.
Kvalitetsarbetet på enhetsnivå ska genomföras under medverkan av lärare, förskollärare, övrig personal och elever. Barn i förskolan, deras vårdnadshavare och elevernas vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta i arbetet.
Rektorn och förskolechefen ansvarar för att kvalitetsarbete vid enheten genomförs enligt första och andra styckena.

4 kap. 5 § skollagen
Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska vara att de mål som finns för utbildningen i denna lag och i andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls.

4 kap. 6 § skollagen
Det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska dokumenteras.

4 kap. 7 § skollagen
Om det vid uppföljning, genom klagomål eller på annat sätt kommer fram att det finns brister i verksamheten, ska huvudmannen se till att nödvändiga åtgärder vidtas.

15 kap. 2 § 1 st skollagen
Gymnasieskolan ska ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet. [...]

15 kap. 3 § skollagen
Utbildningen i gymnasieskolan ska utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet och en bas för rekrytering till högskolesektorn.

2011 års läroplan för gymnasieskolan (SKOLFS 2011:144)

2 Övergripande mål och riktlinjer
I de övergripande målen anges de kunskaper samt de normer och värden som alla elever bör ha utvecklat när de lämnar utbildningen. Målen anger inriktningen på utbildningen.

2.4 Utbildningsval - arbete och samhällsliv
Gymnasieskolan ska nära samverka med de obligatoriska skolformerna, arbetslivet, universiteten och högskolorna samt med samhället i övrigt. Detta krävs för att eleverna

ska få en utbildning av hög kvalitet och få underlag för val av kurser inom utbildningen och för vidare studier eller yrkesverksamhet. Det är särskilt viktigt att skolan samarbetar med arbetslivet om yrkesutbildningen.

Genom att arbetslivet fortlöpande förändras när det gäller behovet av kompetens och rekrytering av arbetskraft inom olika områden har studie- och yrkesvägledning i vid mening stor betydelse. Universitet och högskolor, arbetsförmedlingar, näringsliv samt arbetsmarknadens parter och branschorganisationer har därför viktiga roller i informationen till skolan och eleverna.

Mål

Skolans mål är att varje elev

- utvecklar sin självkännedom och förmåga till studieplanering,
- medvetet kan ta ställning till fortsatt studie- och yrkesinriktning på grundval av samlade erfarenheter och kunskaper,
- ökar sin förmåga att analysera olika valmöjligheter och bedöma vilka konsekvenser dessa kan ha,
- har kännedom om arbetslivets villkor, särskilt inom sitt studieområde, samt om möjligheter till fortsatt utbildning, praktik och arbete i Sverige och andra länder, och
- är medveten om att alla yrkesområden förändras i takt med teknisk utveckling, förändringar i samhälls- och yrkesliv samt ökad internationell samverkan och därmed förstår behovet av personlig utveckling i yrket.

Riktlinjer

Personalen ska, efter en av rektorn gjord arbetsfördelning,

- bidra med underlag för elevernas val av utbildning och yrke,
- informera och vägleda eleverna inför deras val av kurser, fortsatt utbildning och yrkesverksamhet och motverka sådana begränsningar i valet som grundar sig på föreställningar om kön och på social eller kulturell bakgrund,
- i informationen och vägledningen utnyttja de kunskaper som finns hos eleverna, hos skolans personal och i samhället utanför skolan,
- i undervisningen utnyttja kunskaper och erfarenheter från arbets- och samhällsliv som eleverna har eller skaffar sig under utbildningens gång,
- utveckla kontakter med universitet och högskolor samt med handledare och andra inom arbetslivet som kan bidra till att målen för utbildningen nås,
- i utbildningen utnyttja kontakter med det omgivande samhället och dess arbets-, förenings- och kulturliv, och
- bidra till att presumtiva elever får information om skolans utbildningar.

2.6 Rektorns ansvar

Enligt skollagen ska det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ledas och samordnas av en rektor. Rektorn ansvarar för att planera, följa upp, utvärdera och utveckla utbildningen i förhållande till de nationella målen. Som pedagogisk ledare för skolan och som chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn ansvar för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att [...]

• undervisningen, elevhälsan och studie- och yrkesvägledningen utformas så att eleverna får den ledning och stimulans, de extra anpassningar, särskilt stöd samt andra stödåtgärder som de behöver, [...]

• lärare och annan personal får möjligheter till den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjlighet att dela med sig av sin kunskap samt att lära av varandra för att utveckla utbildningen,

• samverkan mellan lärare i olika kurser kommer till stånd så att eleverna får ett sammanhang i sina studier,

• samverkan med universiteten och högskolorna samt arbetslivet utanför skolan utvecklas så att eleverna får en kvalitativt god utbildning samt en förberedelse för yrkesverksamhet och fortsatt utbildning,

• studie- och yrkesvägledningen organiseras så att eleverna får information om och vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför val av framtida utbildning och yrke, [...]

• stimulera till internationella kontakter, samverkan och utbyten i utbildningen, [...]

Skolverkets allmänna råd om arbete med studie- och yrkesvägledning (SKOLFS 2013:180)

1. Att styra och leda arbetet med studie- och yrkesvägledning

Huvudmannen bör
• konkretisera vad de nationella målen för studie- och yrkesvägledning innebär för den egna verksamheten, samt
• vid beslut om organisation och resursfördelning säkerställa att elevernas behov av studie- och yrkesvägledning kan tillgodoses.

Rektorn bör
• se till att det finns rutiner och metoder för att planera, utvärdera och utveckla studie- och yrkesvägledningen så att den tillgodoser elevernas behov av vägledning,
• tydliggöra hur ansvaret för studie- och yrkesvägledning är fördelat mellan studie- och yrkesvägledare, lärare och övrig personal samt formerna för samarbetet mellan dem,
• se till att studie- och yrkesvägledning sker kontinuerligt och integrerat i utbildningen under studietiden, så att eleven ges förutsättningar att göra väl underbyggda studie- och yrkesval, samt
• se till att eleverna, utifrån sina behov, erbjuds vägledningssamtal.

2. Personal och kompetens

Huvudmannen bör
• inför resursfördelningen ta reda på vilken kompetens som finns och vilken kompetens som behövs för att tillgodose elevernas behov av studie- och yrkesvägledning.

Huvudmannen och rektorn bör
• se till att studie- och yrkesvägledaren har den kompetens som behövs för att kunna stödja övrig personals arbete med studie- och yrkesvägledning.

Rektorn bör
• med utgångspunkt i en kartläggning av elevernas behov av studie- och yrkesvägledning se till att verksamheten kan tillhandahålla den kompetens som krävs för att tillgodose elevernas behov av studie- och yrkesvägledning,
• med utgångspunkt i elevernas behov av vägledning, fortlöpande kartlägga och analysera kompetensutvecklingsbehovet för personal som arbetar med studie- och yrkesvägledning, samt
• se till att personalen på skolan har kunskaper om och förståelse för hur kön samt social och kulturell bakgrund påverkar elevernas studie- och yrkesval samt att de har kunskaper om hur elevernas föreställningar om utbildningar och yrken kan utmanas.

3. Undervisning och samverkan – skola, utbildning och arbetsliv

Rektorn bör
• organisera studie- och yrkesvägledningen så att eleverna får möjlighet att ställas inför olika uppgifter i arbetslivet och möta företrädare för arbetslivet och utbildningsväsendet i syfte att ge eleverna möjlighet att utveckla kunskaper och erfarenheter inför kommande studie- och yrkesval,
• ha ett övergripande ansvar för att elevernas arbetslivskontakter bidrar till att deras studie- och yrkesval inte begränsas av kön eller av social eller kulturell bakgrund, samt
• planera för att varje elev i gymnasiesärskolan får det stöd han eller hon behöver i övergången till arbetslivet.

Lärare bör i undervisningen
• ge eleverna möjlighet att utveckla en förståelse för hur kunskaper i ämnet kan ha betydelse i arbetslivet och på så sätt utgöra ett underlag för deras framtida studie- och yrkesval,
• utmana, problematisera och visa på alternativ till traditionella föreställningar om kön, kulturell och social bakgrund som annars kan begränsa elevernas framtida studie- och yrkesval, samt
• ge eleverna möjlighet att utveckla allsidiga kunskaper om hur arbetslivet fungerar.

Lärare och studie- och yrkesvägledare bör
• ge eleven möjlighet att utveckla sin förmåga att genomföra sina val av studier och yrken.

Studie- och yrkesvägledaren bör
• bidra med sådana specialistkunskaper som kan ha betydelse för elevernas studie- och yrkesval.

4. Information inför val av studier och yrken

Kommunen bör
• säkerställa att kommunens medborgare informeras om sina möjligheter till utbildning.

Rektorn bör
• se till att det finns strategier för att alla elever utifrån sina behov ska få allsidig information om studier och yrken.

Studie- och yrkesvägledaren och läraren bör
• ge eleverna möjlighet att utveckla sin förmåga att kritiskt granska information om studier och yrken samt skapa medvetenhet om vilket ansvar de själva har för sina studie- och yrkesval, samt
• se till att eleverna får saklig och aktuell information om arbetslivets kvalifikationskrav och om hur arbetsmarknaden ser ut inom olika yrkesområden.

Studie- och yrkesvägledaren bör
• se till att informationen om utbildningsvägar och yrken är aktuell, opartisk, tillförlitlig och tillgänglig för eleverna när de behöver den,
• se till att varje elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan får information om de kurser och utbildningar som finns inom gymnasieskolan respektive gymnasiesärskolan och om vilka val som kan ha betydelse för vidare studier,
• se till att eleverna i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan får information om valmöjligheter i form av inriktningar, kurser och yrkesutgångar samt om vilka konsekvenser ett byte av studieinriktning och kurser medför,
• se till att eleverna i gymnasieskolan får information om vidare studier och om vilka val som kan ha betydelse för dessa, samt
• se till att eleverna inom och sökande till vuxenutbildningen får tillgång till information om de kurser och utbildningar som de kan behöva för att nå sina studiemål.

5. Vägledningssamtalet
Rektorn bör

• organisera studie- och yrkesvägledningen så att eleverna erbjuds vägledningssamtal som utgår från varje elevs behov och stödjer dennes studie och yrkesvalsprocess.

Studie- och yrkesvägledaren bör se till att vägledningssamtalen planeras och genomförs så att de

• vidgar elevens perspektiv om såväl de egna förutsättningarna som olika utbildningar och yrken,
• utmanar elevens föreställningar om yrken och utbildningar utifrån kön samt utifrån social och kulturell bakgrund,
• ger eleven förutsättningar att utveckla sin förmåga att väga samman olika faktorer som har betydelse för studie- och yrkesvalet, samt
• ger den individuella studieplanen en central roll i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och inom vuxenutbildningen.

I anslutning till de allmänna råd som anges ovan har Skolverket också givit kommentarer som använts i granskningen.[6]

[6] Skolverket (2013) *Allmänna råd med kommentarer, Arbete med studie- och yrkesvägledning*. Skolverkets publikationsservice, andra tryckningen, Stockholm 2017

Bilaga 2

Mall för huvudmannens redovisning till Skolinspektionen

Utvecklingsområde 1: Rektorn behöver säkerställa att studie- och yrkesvägledningen är anpassad efter elevernas behov.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

Utvecklingsområde 2: Rektorn behöver säkerställa att den vida studie- och yrkesvägledningen förmår vidga elevernas perspektiv och motverka begränsningar i elevernas framtida studie- och yrkesval beroende av kön, social och/eller kulturell bakgrund. I arbetet bör rektorn sätta upp konkreta mål för studie- och yrkesvägledningen och följa upp att lärarna har aktuell kunskap om faktorer och föreställningar som påverkar elevernas val och hur frågor som rör området kommer till uttryck i undervisningen.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras: